

РОЗДІЛ 8
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 328.185(477)

ПРИЧИННИЙ КОМПЛЕКС КОРУПЦІЇ
CAUSAL COMPLEX OF CORRUPTION

Венедіктов А.А.,
кандидат юридичних наук, адвокат
Полтавської обласної ради адвокатів

Венедіктова Ю.Є.,
адвокат
Херсонської обласної ради адвокатів

Проаналізовано соціальну, економічну та правову сутність корупції, комплекс відповідних причин і умов корупційних діянь, зміст основних корупційних процесів і закономірностей їх розвитку, досліджено сучасний стан антикорупційної політики України із встановленням окремих проблемних питань щодо подолання цього негативного явища в державі та з окресленням основних перспективних напрямків протидії її поширенню та мінімізації проявів в українських реаліях.

Ключові слова: протидія корупції, антикорупційне законодавство, політична корупція, правова держава, правоохоронні органи.

Проанализированы социальная, экономическая и правовая сущность коррупции, комплекс соответствующих причин и условий коррупционных деяний, содержание основных коррупционных процессов, закономерностей их развития, исследовано современное состояние антикоррупционной политики Украины с установлением отдельных проблемных вопросов в процессе преодоления этого негативного явления в государстве. Описаны основные перспективные направления противодействия распространению коррупции и минимизации её проявлений в украинских реалиях.

Ключевые слова: противодействие коррупции, антикоррупционное законодательство, политическая коррупция, правовое государство, правоохранительные органы.

The article deals with the social, economic and legal nature of corruption, the complex of social, economic and legal causes and conditions of corruption, the content of major corruption processes, regularities in development of these processes. The current state of anti-corruption policy in Ukraine by establishing some problems in the process of overcoming this negative phenomenon in the country is analysed and the basic perspective directions of fight corruption and minimize its manifestations in Ukrainian realities are determined.

Key words: fighting corruption, anti-corruption legislation, political corruption, rule of law, law enforcement bodies.

Постановка проблеми. Корупція є однією з найбільш небезпечних форм корисливого зловживання владою чи службовим становищем. Це негативне явище перебуває в антагоністичному протиріччі з певними критеріями, установками та соціальними цінностями суспільства. Корупція, особливо її кваліфіковані форми, підривають демократичні інститути нашої держави, їх авторитет, дезорганізують нормальну роботу органів влади та управління, негативно впливають на суспільство, загрожують процесам реформування економіки та становлення української державності. Більше того, в умовах глобалізації корупція перетворюється в інтернаціональну проблему, оскільки незаконні корупційні відносини стосуються інтересів і добробуту населення більшості країн світу, що є досить актуальним [1, с. 24].

Корупція породжує уявлення щодо можливості досягнення бажаного шляхом підкупу посадових осіб, грубо порушуються права та законні інтереси громадян, підриваються гарантії реалізації конституційних прав. Масштаби, специфіка і динаміка цієї проблеми являються складовими загальних політичних, соціальних і економічних негараздів країни. Корупція завжди знаходить свій прояв та прогресує, коли держава знаходиться в стадії зміни соціально-економічної системи та модернізації. На цьому етапі свого розвитку Україна переживає не тільки модернізацію, а й докорінний злам суспільних, державних та економічних підвалин. Тому і не виникає подиву в тому, що її розвиток відповідає загальним закономірностям суспільного прогресу, в тому числі й негативним [2, с. 1].

За умов відсутності системної протидії корупції з боку держави та суспільства, вона здатна до поширення та вкорінення у суспільних відносинах і в державній системі у цілому. Тому ефективність методів боротьби з корупцією

у процесі соціальної стабілізації та інституційного становлення Української держави набуває особливого значення, актуалізує потребу глибокого та комплексного їх дослідження [2, с. 1].

Стан дослідження. Інтерес до наукового вивчення корупції зростає, відповідно, збільшується і кількість публікацій із цієї тематики. Серед вітчизняних учених дослідженням феномену корупції, осмисленням її як соціального, економічного, політичного та правового явища займаються О. Барановський, М. Буроменський, М. Мельник, М. Михальченко, Є. Невмержицький, Ф. Шульженко, О. Маркєєва, М. Погорецький, С. Телешун, А. Сафоненко, О. Старенький. Осмисленню змісту та сутності корупції, її джерел і детермінантів значну увагу приділяють зарубіжні вчені А. Ванучі, П. Кабанов, Є. Козонов, В. Мілер, Д. Порта, С. Пундей, С. Роуз-Екерман.

Мета статті – комплексний аналіз соціальної, економічної та правової сутностей корупції, її суспільних передумов, комплексу соціальних, економічних та правових причин і умов корупційних діянь, визначення змісту основних корупційних процесів, закономірностей їх розвитку, дослідження сучасного стану антикорупційної політики України із встановленням окремих проблемних питань у процесі подолання цього негативного явища в державі та з окресленням основних перспективних напрямків протидії її поширенню та мінімізації проявів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У першу чергу, варто зазначити, що теоретична сторона цієї проблеми полягає в тому, що розмивається межа між формальними, тобто, регламентованими законами і підзаконними нормативними актами та неформальними відносинами. За нормального розвитку та функціонування системи межа між ними достатньо чітка.

Історично суспільні відносини в цілому розвиваються та ускладнюються. Звичайно, правильною є думка, що майбутнє – це не проста екстраполяція минулого і що людина може впливати багато на що, проте не можна заперечувати і того, що люди від народження перебувають у певному стані суспільства з усіма його компонентами і можуть реалізувати тільки ті можливості, які в ньому містяться. У цьому розумінні майбутнє – продовження сучасного, а сучасне – підсумок минулого [3, с. 13].

Варто констатувати, що корупція як система неформальних відносин із приводу регламентованих процесів – явище об'єктивне. Як показує практика, традиційними її ознаками являються пряма чи завуальована участь посадових осіб та державних службовців у діяльності комерційних структур: сприяння (організаційне і ресурсне) недержавним структурам; диференційоване використання, маніпулювання інформацією, що має комерційний характер; пряме чи опосередковане вимагання; використання неформальних відносин під час вирішення службових питань тощо.

Варто зауважити, що корупція не зводиться тільки до прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою і породжених ним недотримань установленого правопорядку. Корупція – це систематичні порушення правових норм, які спричиняють деградацію та руйнування державного апарату. Однією з основних причин корупції як соціально-правового явища є протиріччя між індивідуальним і суспільним інтересом, яке за певних умов здатне набути руйнівного, антисуспільного характеру. Наділені владними повноваженнями особи здатні відкидати прийняті суспільством цінності та норми, що складають основу соціального порядку. Це породжує прагнення використовувати будь-які, у тому числі несанкціоновані суспільством засоби досягнення індивідуальних цілей, створює умови для соціально-правових конфліктів. Іншими словами, основоположна причина корупції має соціальне коріння.

На наше переконання, соціально-правові умови корупції полягають у наступному:

а) системі розподілу праці, що створює правопорядок, визнаний суспільством. При цьому окремі індивіди винаходять нові види соціальної практики і виступають у ролі критиків пануючої системи цінностей;

б) нормативній системі, яка через дискретність є нездатною адекватно оцінити нові форми соціальної діяльності, знижується потенціал її превентивних заходів і санкцій, покликаних протидіяти корумпованій поведінці. Це створює сприятливі умови для розвитку не тільки нових форм соціальної практики, а також для тих антисуспільних дій і зловживань, які нормативній системі вдавалось стримувати до цього часу;

в) збереження попередніх норм і процедур легальної соціальної діяльності, за наявності вад у функціонуванні нормативної системи в цілому, створює умови для маніпулювання санкціями у відношенні конкретних видів діяльності. При цьому чиновник фактично сам собі є господар. Бюрократія посилюється на всіх рівнях державного управління, готуючи ґрунт для корисливих дій. Розглядаючи свою посаду і пов'язані з нею повноваження як власність, чиновник присвоює делеговане йому суспільством право санкціонувати та контролювати легальні форми соціальної діяльності і прагне розпорядитись ним на свій розсуд і у власних цілях;

г) нові форми соціальної діяльності, а також неконтрольовані антисуспільні способи збагачення, що спричиняють масштабне зростання прибутків і підвищення ступеня задоволення матеріальних потреб індивідів, здатних зарди досягнення визначеної мети використовувати будь-які доступні їм засоби.

Варто погодитись із думкою науковців про те, що корупція в державному апараті – це не окрема його пробле-

ма, а соціально-правове явище, що може бути подолано тільки шляхом комплексного розгляду всіх його сторін [4, с. 198].

Соціально-правова нестабільність у будь-якій країні нерідко супроводжується нечітким розмежуванням функцій різних державних органів, протиріччями між законодавчою та виконавчою владами. Досить часто саме державний апарат надає можливість для корумпованої поведінки. Важливо усвідомити, що корупція існує в усіх сферах діяльності людини. «Якщо ми визнаємо, що корупція підриває демократію, державний механізм, чесний бізнес, то ми зрозуміємо необхідність створення Кодексу з протидії корупції» – заявив у своєму виступі на конференції експерт Ради Європи Бертран де Спелвіль [5].

Корупція в тому чи іншому стані існує в усіх державах, де протидіють і переплітаються впливові сили влади та грошей. Як демонструє досвід іноземних держав, це явище не є серйозною загрозою для суспільства, доки знаходиться в латентному стані. Її потрібно припиняти, однак немає необхідності розробляти арсенал спеціальних превентивних заходів. Достатньо опори на громадянський дух, моральність державних службовців, авторитет ієрархії підлеглих та показовий характер усунення виявлених фактів порушень.

Коли ж корупція набуває форми епідемії, суспільство поступово усвідомлює, що хвороба захоплює та руйнує громадянський дух, розбалансовує економічні зв'язки та струшує шкалу цінностей, складових загально визнаних суспільних норм. У результаті в небезпеку потрапляє і саме суспільство, тим більше, що це явище володіє властивістю саморозвитку і має тенденцію до прискореного розповсюдження. До поширених форм дрібної корупції долучається корупція, що здійснюється у великих масштабах і з використанням більш складних механізмів.

Системний аналіз механізмів переходу держав від тоталітарних систем до демократичних, яскравим прикладом якого є сучасне українське державотворення, дав нам змогу виділити наступні причини породження корупції у таких державах:

1) перехід від централізованої системи управління економікою до ринкової, децентралізованої, що залучила в активні політичні і економічні процеси величезні маси людей;

2) відсутність розроблених економічних регулятивних механізмів, інфляція, яка сприяє певному типу економічної поведінки, розрахованої на найкоротшу перспективу – ризикову вигоду;

3) посилення податкового тиску, що розширює зону тіньової економіки;

4) політична нестабільність: відсутність чітких правових гарантій на найближче майбутнє; прихованість, віддаленість та непідконтрольність окремих органів державної влади;

5) недосконалість законодавства та його неадаптованість до нових умов: колізія норм, що спричиняє їх вільне трактування чиновниками та, як наслідок, неминуче породжує корупційну поведінку;

6) неефективність інститутів влади, їх нездатність до реалізації визначених завдань, відсутність належної правової підготовки держслужбовців;

7) низький рівень громадянської самосвідомості, зумовлений зниженням рівня соціальної активності громадян, їх розчаруванням у стані проведення реформ у державі, її модернізації – все це сприяє відчуженню суспільства від влади;

8) відсутність демократичних політичних традицій, що перешкоджає розвитку суспільно-політичних інститутів;

9) недосконалість чинного законодавства, яке не забезпечує реалізацію засад правової держави;

10) низький професійний рівень правоохоронних органів, судової системи. Так, за визначенням Національної

антикорупційної стратегії на 2011 – 2015 роки, однією з головних причин виникнення та поширення корупції в Україні є низька ефективність заходів, які вживають правоохоронні органи, органи прокуратури і суди щодо притягнення винних у вчиненні корупційних правопорушень до відповідальності. А одним із завдань вказаної вище стратегії, як і напрямів Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2016 – 2020 роки, є формування єдиної правозастосовної практики правоохоронних та судових органів у справах, пов'язаних із корупцією.

Таким чином, причинний комплекс корупції пов'язаний із різноманітними факторами, перші з яких природно присутні в самій природі державної влади та державного управління; другі коріняться в особливостях історичної спадщини, традиціях, менталітеті народу; треті пов'язані зі специфікою сучасного етапу реформування економічної, політичної, соціальної сфер українського суспільства; четверті викликані помилками і прорахунками у сфері державного будівництва; п'яті породжені недосконалістю законодавства, правозастосовної практики; шості є наслідком недоліків роботи судової системи, правоохоронних, контрольних та наглядових органів тощо. Багато з них є об'єктивними, проте деякі мають і суб'єктивний характер, штучно створюються та підтримуються державними чиновниками-бюрократами з метою отримання власної вигоди. Корупція може стати «найбільш руйнівною перешкодою для економічного, соціального та політичного розвитку в країнах, де не існує відкритих політичних систем і вільної преси», – вважає Пітер Айген, голова «Transparency International» [6]. Дані, отримані цією корпорацією при Геттінгенському університеті, показують рівень корупції в різних країнах, які, на думку фахівців, відображають дійсний стан справ. Так, на січень 2016 року Україна посіла 130-ту зі 168 позицій у світовому Індексі сприйняття корупції (СРІ). Україна отримала 27 балів зі 100 можливих, заробивши за рік один бал, повідомляється у прес-релізі організації. За даними рейтингу, Україна опинилась на одному рівні з Іраном, Камеруном, Непалом, Нікарагуа та Парагваєм. Водночас Росія посіла в рейтингу 119 місце, Білорусь – 107, Польща – 30, Грузія – 48, Німеччина – 10. Очолюють рейтинг Данія (91 бал), Фінляндія (90 балів) та Швеція (89 балів). Найбільш корумпованими країнами світу визнано Північну Корею та Сомалі, які отримали по 8 балів. У 2014 році Україна була на 142-му місці зі 175 позицій. Індекс сприйняття корупції – щорічний рейтинг країн світу, що укладається організацією Transparency International з 1995 року. Країни у рейтингу впорядковані за показником рівня корупції, який базується на оцінках підприємців та аналітиків [7].

Необхідно визнати, що на даний час немає єдиного точного критерію, за допомогою якого можна було б дати об'єктивну оцінку рівня корупції. Це, перш за все, пов'язано тим, що корупція має прихований характер вчинення. Іншими словами, зазначають фахівці, «корупція, як синонім грошей, любить дуже тиху тишу, і такі факти, як правило, ретельно приховані від громадськості» [8].

Як відомо, у всіх країнах головним проявом корупції є отримання неправомірної винагороди (хабарництва). Однак навіть це поширене діяння не знаходить свого належного та об'єктивного відображення у кримінальній статистиці провідних країн світу. Так, наприклад, у США хабарництво враховується за арештами підозрюваних і відображається у графі звітів як «всі інші злочини», а тому навіть при великому бажанні отримати дані про арештованих за хабарництво практично неможливо. Хоча досить цікавим є той факт, що в гл.2 Зводу Законів США «Давання хабара, підкупу і конфлікти інтересів» є 25 статей, що передбачають кримінальну відповідальність за різні форми хабарництва. Важливо підкреслити, що в 1989р. в США був прийнятий додатковий закон боротьби з корупцією. Крім того, кожен штат має власні закони, спрямовані

на боротьбу з цим явищем. Іншим прикладом відсутності належної реєстрації та отримання об'єктивної інформації про корупцію може бути Франція. Там у статистиці хабарництво не виділяється з інших посадових злочинів. Немає відомостей про корупцію і в статистиці таких країн, як Англія, Канада, ФРН, де не передбачена така звітність. І лише в Японії ці відомості публікуються окремим рядком, але не в переліку виявлених злочинів, а в загальній кількості підозрюваних, чий справи були розглянуті судом [10, с. 86].

В умовах відсутності в Україні належних інструментів протидії корупції, розвинених демократичних інститутів, неефективного захисту правоохоронною системою прав і свобод громадян не може бути правової держави. Варто пам'ятати ті уроки історії, які свідчать про те, що і демократичні принципи та процедури можуть призвести до встановлення тоталітарних політико-правових режимів, маніпулювання громадянами з боку економічно потужних і відповідним чином структурно-організованих олігархічних груп, що мають ресурси, досвід, зв'язки і час для впливу на державних і місцевих політиків, службовців і звичайних виборців у егоїстичних групових інтересах.

Спрогнозуємо, беручи до уваги тільки найбільш невдалі можливі варіанти подальшого функціонування держави, розвиток корупції в економічній області. За аналогією із Заходом і з урахуванням наших специфічних умов, включаючи недосвідченість і нових підприємців, і органів правопорядку, які останнім часом зазнавали постійного вимивання високопрофесійних кадрів та значного омолодження, прогноуються:

- банківські маніпуляції з багаторазового переказу коштів із банку в банк, із безготівкових у готівкові форми, з однієї статті на іншу для розкрадання на одному з етапів; перелив капіталів з тіншової економіки в легальну і назад;
- махінації з пільгового чи незаконного кредитування, зниженням ставки позичкового відсотку, несвочасним поверненням кредитів і розкраданнями;
- махінації з податковими деклараціями;
- недобросовісна ринкова конкуренція, пов'язана з «обходом» антимонопольного законодавства;
- спекуляція цінними паперами, підrobка акцій, махінації з дивідендами (створення «мильних» акціонерних товариств), розкрадання дивідендів управліннями акціонерних товариств;
- махінації на фондових біржах;
- порушення валютного законодавства (під час торгових операцій і шляхом підrobки валюти);
- корупція чиновників державних, регіональних і місцевих органів влади у процесі приватизації, в контактах з новими підприємцями, у сфері ринку житла та приміщень, оренди земельних ресурсів;
- завищення і заниження цін під час валютних розрахунків нових форм із державним і муніципальним сектором;
- розкрадання фінансів у комп'ютерних мережах, шахрайство з пластиковими кредитними картками;
- використання кримінальними угрупованнями агентурного і технічного проникнення для заволодіння комерційною таємницею приватних і державних підприємств, службовою таємницею органів влади й управління;
- злочини, пов'язані з боротьбою кримінальних угруповань за канали незаконного збагачення, встановленням та переділом сфер впливу, перерозподілом злочинно нажитих доходів і власності тощо. [12].

Особливо схильною до злodianь буде фінансово-кредитна сфера. Збільшуватимуться, перш за все, злочини, пов'язані з:

- 1) фальшуванням грошей;
- 2) заниженням балансової вартості підприємств, що приватизуються;
- 3) змовою про нерівномірний розподіл майна та зниження ціни приватизованих об'єктів;

4) навмисним порушенням порядку організації і проведення конкурсів і аукціонів;

5) продажем у власність або передачею в оренду (з правом подальшого викупу) об'єктів, приватизація яких заборонена законом;

6) підrobкою банківських гарантій і платіжних документів;

7) незаконним отриманням та нецільовим використанням пільгових банківських кредитів;

8) неконтрольованим переходом капіталів у «тіньову» і «чорну» економіку, а також переведенням у закордонні банки;

9) «відмиванням» коштів, отриманих кримінальним шляхом;

10) незаконними винагородами під час отримання кредитів, видачі готівки, відкриттям розрахункових рахунків і здійсненням фінансової та ліцензійної документації;

11) присвоєнням грошових коштів населення, зібраних під приводом вигідного їх розміщення, інвестування, виплати високих відсотків тощо.

Зазначені вище злочини будуть «супроводжуватись», на наш погляд, корумпованістю, перш за все, працівників територіальних органів з управління майном і фондів майна, які безпосередньо реалізують обрану модель приватизації.

Успішне реформування економіки, її виживання, розвиток і соціальна орієнтованість у сучасних умовах розвитку української державності неможливі без адекватних механізмів гнучкого її регулювання та державного захисту від прогресуючих корупційних посягань.

Одним із найбільш дієвих, на нашу думку, механізмів такого захисту може стати реформоване внаслідок уже запущених процесів децентралізації місцеве громадянське самоврядування. На сучасному етапі його становлення потребує врахування конституційно-правова практика його регламентації в європейських країнах, що свідчить про необхідність якнайширшого залучення членів територіальних громад, використання різноманітних форм організації та поліпшення економічної основи діяльності місцевого самоврядування тощо [13, с. 17].

Особливо гострим на сьогодні є питання про існування політичної та високопосадової корупції, що становить серйозну загрозу національній безпеці України та є розсадником інших форм корупції [14]. Вона полягає в нелегітимному використанні учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень з метою отримання особистих чи групових вигод, породжує корупційні схеми на всіх рівнях економічного та суспільного життя.

Як зазначає Р. Чапка, «влада корумпує, а абсолютна влада корумпує абсолютно», їхній взаємозв'язок корисливий не тільки матеріально. Саме політичний компонент забезпечує будь-якій корупції прикриття та дозволяє її учасникам уникати відповідальності [15, с. 8].

В основі політичної корупції лежить неофіційний, неконтрольований процес обміну різними можливостями між можновладцями й іншими структурами суспільства. Протидіяти в цій області корупції – значить розуміти, які можливості вона має. На наш погляд, не можуть залишатись без уваги та прийняття відповідних рішень такі області політичної корупції, як: політичний патронаж; підкуп голосів виборців; створення фондів політичних партій, лідерів із непрозорою бухгалтерією; лобіювання.

Проблемою, на наш погляд, сьогодні є і осмислення, класифікація та розмежування корупційних відносин. Політична корупція, як і інші види корупційних проявів, не завжди визначається законом як злочинне діяння. Вона являє собою суспільно засуджувану поведінку представників влади, яка може включати, а може і не включати кримінально каране діяння. Корупційна поведінка набуває кримінального забарвлення, як правило, у тому випадку,

якщо у ній в будь-якій мірі присутня незаконна винагорода або підкуп, що є найбільш простим та показовим елементом корупції.

Корупція в державному апараті має своїм наслідком кілька негативних факторів. Одним із них є моральний фактор, прояв якого виявляється у загрозі підриву довіри до системи, тобто зниження її легітимності, спотворенні цілей державної політики, виникнення нестабільності в суспільстві. На нашу думку, ще більшу загрозу являють не передбачені законодавством України корупційні прояви, існуючі у вигляді «опіки» політиками обраних нижчих структур, створення для них найбільш сприятливих умов в обмін на особисту відданість і політичну підтримку; заручення підтримкою фіксованих груп виборців в обмін на різні блага; виділення коштів із державного бюджету в цілях завоювання симпатій виборців тощо.

При цьому, політичну корупцію не можна пояснити тільки моральними факторами, нечесністю окремих представників влади. Вона є індикатором певних суспільних відносин, одним із проявів зв'язку між формальними і неформальними елементами системи. У будь-якому суспільстві завжди існує розбіжність між законодавчо регламентованими та «негласними» правилами поведінки. Саме за допомогою «негласних» правил зазвичай вирішуються багато політичних питань, що сприяє виникненню корупції. У період соціальної нестабільності це проявляється в більшій мірі. Закріплена система права докорінно не відповідає реальним відносинам, що стрімко розвиваються, а наші видозмінена чи радикально перебудована система виявляється недієздатною в силу повної відсутності практики правозастосування.

У своєму арсеналі чиновницький апарат має владно-розпорядчі та матеріальні можливості (контроль за національною економікою, податкова політика та ін.) для того, щоб успішно протистояти корупції. Тому проблеми забезпечення правової та інших видів безпеки найтіснішим чином пов'язані з потенційним станом правової системи, з нормотворчою діяльністю, з її здатністю забезпечити механізм протидії корупції в державному апараті.

Водночас варто визнати, що останнім часом переслідування корупції в Україні стало більш ефективним, ніж було ще кілька років тому. Значно посприяли цьому процесу нові антикорупційні закони, зокрема: «Про запобігання корупції», «Про державну службу», численні зміни до адміністративного, кримінального та кримінального процесуального законодавства, а також створення таких нових спеціалізованих антикорупційних інституцій, як Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Спеціалізована антикорупційна прокуратура. Остаточну крапку у формуванні потужного антикорупційного механізму мало б поставити створення і Спеціалізованого антикорупційного суду, який існує в більшості цивілізованих країн світу та замкнув би так званий незалежний інституційний антикорупційний трикутник, однак, мабуть, далеко не всі представники вищих ешелонів влади можуть та мають бажання зважитись на такий тест, остаточно втративши контроль над правосуддям.

Окрім цього, варто зазначити, що проблема подолання корупції в Україні є достатньо політизованою ще й тому, що коли до відповідальності за корупційні злочини притягуються представники конкуруючої політичної групи, то зазвичай це сприймається як політичне переслідування опонентів.

Проблема подолання корупції в Україні як явища і злочинної діяльності детермінується і таким чинником, як депутатська недоторканність. Інститут депутатської недоторканності в тому вигляді, у якому він існує в Україні, не відповідає практиці жодної розвиненої країни, породжуючи всездозволеність, безкарність та кругову поруку можновладців. Будь-які привілеї та імунітети не повинні на-

давати можливість посадовій особі бути недосяжною для правоохоронних органів у випадку вчинення корупційних діянь. Загальною світовою тенденцією у розвитку інституту депутатського імунітету є його поступове обмеження. Ця тенденція нарешті об'єктивно має знайти відображення в Конституції та законодавстві України [16, с. 341-342].

Висновки. Отже, практичний досвід правових держав світу у сфері боротьби з корупційними злочинами дає змогу сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, вироблення якої сьогодні необхідне в Україні. Відповідно, наразі вітчизняна влада повинна: розробити єдину державну політику у сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру; завершити формування системи спеціальних антикорупційних правоохоронних органів, незалежних від усіх гілок влади, яка б гарантувала якісне виявлення, розслідування корупційних злочинів та їх повноцінний судовий розгляд; забезпечити незалежне функціонування судової

влади, за прикладом правоохоронних систем Італії, США, Великої Британії чи Франції [17, с. 88].

Підсумовуючи вищезазначене, варто враховувати, що антикорупційна політика є своєрідною реакцією на ті корупційні процеси, що мають місце у сучасний період в державі та / або які прогнозуються в майбутньому. Ефективність здійснення антикорупційної політики, а отже, і антикорупційної діяльності залежить від глибини наукового розуміння соціальної та правової сутності корупції, суспільних передумов корупції, комплексу причин та умов корупційних діянь, правильного визначення змісту основних корупційних процесів, закономірностей їх розвитку, а також від адекватності обраних засобів протидії корупції.

У перспективі подальших наукових розвідок залишаються питання, пов'язані з вивченням світового досвіду протидії корупції, з можливістю застосування позитивних практик у цій сфері до українських реалій, із розробкою та науковим обґрунтуванням механізмів протидії корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Телешун С. Роль ефективної антикорупційної політики у формуванні правової держави / С. Телешун, І. Рейтерович, Л. Тіньков // Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України: матеріали Всеукр. підсумк.наук.-практ. конф. (Київ, 12 берез. 2015 р.). – Ч. 1. – К.: Нац. акад.внутр. справ, 2015. – С. 24-30.
2. Сафоненко А. Антикорупційна політика в умовах трансформації українського суспільства: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / А. Сафоненко. Київ: нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 16 с.
3. Спиридонов Л. Теория государства и права. – М., 1996. – 372 с.
4. Кузнецов А. Условия возникновения коррупции в государственном аппарате: Сб. тезисов итоговой научно-методической конференции – Спб., 2000 – с. 196-199.
5. Доклад о реализации рекомендаций по борьбе с коррупцией: доклад Правительством Армении для 5-ой мониторинговой встречи Стамбульского плана действий по борьбе с коррупцией, 12-13 июня 2006 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.oecd.org/countries/armenia/41233080.pdf>
6. Электронный журнал ЮСИА. – том2, № 2, апрель 1997 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.infousa.ru/economy/ijer0497.htm>
7. Україна за рік стала на один бал менш корумпованою – рейтинг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadskeradio.org/news/2016/01/27/>
8. ТОП 18 найкорумпованіших розвинених країн.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.media/world/265044/>
9. Стан корупції в Україні: порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007, 2009, 2011 та 2015. – Київський міжнародний інститут Соціології. К., 2015.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/materials/pr/20161602>
10. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Под общ.ред.Ф. Решетникова. – М., 1994 – 263 с.
11. Севрук В. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: інтеграція України до ЄС / В. Севрук // Використання спеціальних знань під час розслідування корупційних правопорушень: матеріали круглого столу (Київ, 20 листоп. 2014 р.). – К.: Нац. акад.внутр. справ, 2014. – С. 84-88.
12. Бертран де Спевіль. Доповідь «Модель поведінки державних службовців і боротьба проти корупції: принципи, конфлікт інтересів, реакція на некоректні пропозиції». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/upac/upac_en.ap
13. Національний Конвент України щодо ЄС. Рекомендації робочих груп / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. / за заг. ред. В. Лупація, Ю. Тищенко. – К.: Агентство «Україна», 2013. – 92 с.
14. Маркєєва О. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf>
15. Чапка Р. Ринок газу в Україні – поле для активності злочинців, хабарників та інших нечесних людей / Р. Чапка // Свобода. – 2000. – 3 квітня. – С. 6-9.
16. Невмержицький Є. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.
17. Телешун С. Корупція / С. Телешун // Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад.: Ю. Ковбасюк, В. Трошинський, Ю. Сурмін та ін.]. – К.: НАДУ, 2010. – С. 349-350.